

liaribus ad mille et ducenta circiter. Havanam tenuit, ubi Sociorum domum ex muneris praescripto visitavit; atque inde in eadem insula Socios Portus Principis; a quibus mare rursus ingrediens, in Continentem renavigavit ad Campechienses; et ab his transivit ad Emeritenses non nimis longe positos; post quos incredibili viarum salebrosarum difficultate ad Goathimalenses; postremo ad Chiapenses. Qualem se gesserit in hoc adimplendo munere, Sociorum vox una erat in sex illis Collegiis, qui sibi mutuo gratulabantur, et peculiari beneficio testabantur se Numini obstrictos, quod homo ad eos venisset in spiritu dulcedinis, cuius in sermone, atque opere nullus apparebat ex iis affectibus, qui corruptam mortalium naturam affligant. Audiebat placidus; loquebatur hilaris; imperabat demissus; nihil novi juris instituebat, cum satis esse diceret, si constitutae jam leges observarentur. Ubi occurrendum malo esset, agebat prudenti fortitudine; semper tamen lenitati, quam severitati propior. Neque quod maximis distineretur occupationibus, cessabat idcirco a bono animorum procurando. Goathimalae dum moraretur per dies esuriales, ad multam diei partem dabat aures expiandis criminibus in poenitentiae tribunali. Eodem loci Orator fuit invitatus, qui Divi Josephi laudes in templo diceret; ac sane non modico Sapientum plausu auditus est. Ita conciliato sibi et Sociorum, et externorum amore, ac reverentia; ingenti celeritate iter fecit milliariorum ad quater

ter mille propemodum, ac Mexicum remigravit. Opportunus advenit: nam per id temporis vita functo, qui a secretis fuerat Augustino Cartae, Provinciae tunc Praesidi; vacuum impleturus officium accersitur. Erat Socius a secretis, cui, super alia, incumbebat etiam cuncta digerere, quae de Provinciae universae cognitione ad Generalem Praepositum mittebantur. Inde, quanquam Joannis decessor non vulgari polleret rerum usu, ac diligentia; cum tamen ad menses aliquot jacuisset lethaliter, plura superfuere inordinata; cujus profecto mali non leve fuisset incommodum, nisi homo efficacia maxima successisset. Hic enim, quidquid sibi erat virium, ardoris, et celeritatis in rebus instantibus gerendis; totum hic ex animo adhibuit, ut festine suppleret, quae diuturno tempore afflicta decessoris valetudo tardaverat. Comitum pro itineribus Joanne aptiorem Moderator invenire non posset: quippe ille ad viarum incommoda patientissimus, et hilari semper vultu erat; et quaecumque indiceretur profectioni hora, nunquam non paratus; et sive Sole, sive pluvia pergendum, nihil repugnare solitus, nihil admodum expostulare. Ubi ad recensendum Collegium pervenissent, fama de Joannis indole dulcissima Socios omnes ad ipsum trahebat; cujus quidem urbana, et liberalis consuetudo, nullo partium studio, locum dabat accedenti cuicumque sive animi causa, sive consilii. Quidquid in re subita decernendum, quidquid novi juris instituendum; Joannis audiebatur sententia: ut pro-

perfecto dicere nihil dubitemus, non levem oneris partem a volente Moderatore ablatam, in suos humeros illum transtulisse.

Paulo plus anno his intenderat, cum, novo renuntiato Provinciae Praeside, Joannes dicitur Rector pro Vallisoletano Collegio. Pauci fortasse venerunt unquam ad gubernationem capeSSendam, quos publicum desiderium aequae ac Joannem Villavicencium postularet; ut etiam pauci, quos tanto Subditi amore persecuti sint, postquam eorundem rationem gubernandi experimento probaverint. Comparuit ille ad munus exercendum, virtutibus excellens omnibus, quae in perfectissimo quaeruntur Moderatore. Nec propterea videbatur elatior; nec ullo externo indicio facile dignosceres, hunc esse, qui imperaret; illos, qui obedirent. Urbanum, comem, et suavem cum sibi subditis totum se praestabat, et haberi maxime volebat in familiari consuetudine, tanquam unus ex illis; ut videlicet amorem sibi compararet: non certe aucupandae gloriae causa; sed quo possent ipsum majori cum fiducia, quotiescunque res posceret, convenire. Attente invigilabat, ne quid omnino cuiquam deficeret, quod religiose pauperem deceret hominem. Ut quisque in morbum incidisset, nulli parcebat curae, ut, quolibet opus esset aut medicamenti, aut cibi delicatioris auxilio, nulla adhibita mora, praestaretur. Maximopere continens in loquendo, studebat potissimum, ne quem verbo offenderet, ne bonum alicujus nomen audiretur laedere; probe
in-

intelligens, eo minus credere se imperanti subditos, quo facilius illum prolabi lingua animadverterint. In jubendo, suavibus verbis utebatur; et modestum, nec imperiosum exhibebat se se: ut amicus ab amico petere, nec Superiorem a subdito videretur exigere. In disciplinae custodia nihil eorum praetermittebat, quae praescriptionum ratio flagitaret: harum violatores, atque in munere commisso sibi oscitantes reprehendebat sine dubio, cujuslibet illi essent ordinis. *Noxa enim, ajebat, eo foedior est, quo praestantior, qui peccat.* Eam tamen reprehensionis verbis miscebat dulcedinem, ut facile appareret, non in peccantem, sed in peccatum se dicere. Ita nullus unquam expostulavit, in hujusmodi officio severe illum pronuntiasse, aut supercilio conspexisse, quem reprehendebat. Praeibat exemplo ad omnem religionem, et pietatem, ad ea praesertim, quae sive ex Societatis constituto, sive ex Collegii consuetudine, ibi gentium exercebantur. Mane pro meditationis hora quamfestinus e lecto surgebat; cui postquam intenderat, rei sacrae peragenda sollicitus erat. Confessionibus audiendis, quae pro externis aegrotis frequentissimae petebantur, quanquam et muneris, et aliarum non levis momenti occupationum causa non teneretur intendere; ultro tamen sibi legem imposuerat, in hoc etiam laborioso ministerio subditos adjuvandi, suasque vices, recisis aliis omnibus, quibus forte attenderet, expectandi. Neque tamen id per diem solummodo; noctu etiam, tametsi e
le-

lecto consurgere, aut omnino somnum posthabere opus esset, paratissimus erat semper, tum ut periclitanti animorum saluti consulere, tum ut Sociorum operam allevaret. Sollicita curabat diligentia, ut munditia in templo, in communibus domus officinis, et universim in toto Collegio resplenderet. Quod sui erat, nitorem, et elegantiam amabat maxime; non illam sane foemineam, qua munduli quidam placere mundulis vehementer expetunt; sed quae nihil dedecet religiosum virum, cui pauperis utique sunt indumenta, et supellex; illa tamen polita, et nitida gaudet esse. Offendebatur vel ad salivae conspectum in cubiculi solo: proinde habebat parata vascula, quae ingredientibus ad se, politissima urbanitate proferebat, si spueret fortasse occurreret. Quod si quis esset, quicum familiariter uteretur; aperte fatebatur, id se facere, quoniam immunda in suo cubiculo videre non posset. Nec profecto negaverim, id immodici nitoris (ut miseri sumus mortales) naturae vitium esse. At enim is idem homo ad fastidium usque nitidus; cum de exercenda charitate ageretur, nihil verebatur ad olidos, ulcerosos, et horrido quocunque morbo afflictatos accedere. Neque solum ad sacrum poenitentiae tribunal charitate ardentem se praebebat; explicabat etiam e suggestu christianae fidei rudimenta; solabatur moerore oppressos; pacem inter discordes conciliabat; consilium exquirentibus praesto erat. Ad haec, misericordia in pauperes adeo fuit eximius, ut stipem mendican-

cantibus, modo haberet vel obolum, nunquam denegaverit. Quod in ejus adventu percommo- dum aedificabatur Collegium, tam diligenti sedulitate, actuosaque opera perducere curavit ad exitum; ut triennium suum non confecerit, quin absolutum omnino viderit, et Socios in illo primum collocaverit. Et erat hoc aedificium firmitate, amplitudine, ac majestate nobile, quo vix ullum habebant magnificentius Novohispani Socii. Accedentes excipiebat atrium amplitudine quadratum, undique porticu circumcinctum, ubi et scholas grammaticis, et gymnasium philosophis, et vastissimam aulam pro publicis thesibus, et alia plura domus commoditati necessaria conspiceres. Elegantis operae scala ducebat ad superiores aedes affabre instructas cubiculis, in quibus nihil desiderares, ut Socii omnes quamcommodissime locarentur. Sacellum erat domesticum pulcherrimae structurae; pro quo magnifice decorando, unciales argenteos mille, ut etiam pro Sacrificiis inibi celebrandis, vestimenta quinque apprime concinna phrygianis laboribus donaverat Nicolaus Monterus, ad Licensenses natus, Michoacanensis Ecclesiae Canonicus, vir ut genere, sic et pietate nobilissimus; cujus munificam, nec satis unquam rependendam, in Socios benevolentiam omittere hoc loco non credidimus. Tantis ornatus virtutibus, cum omnia sui muneris officia fideliter adimpleret Villavicencius; facilis est conjectura, quanti Rectorem fecerint et pro re domestica Socii, et pro bono publico externi; quantisque votis pro-

proficiscentem desideraverint, cum pro insequenti triennio superior ad Guadalaxarenses missus fuit.

Continuo in illa deliciarum, atque ingeniorum feracissima urbe virtutes ejus emicuerunt; ac Pontificis, Regii Senatus, et civitatis universae benevolentiam homini compararunt. Vix tamen ad quinque menses tanto viro fungi licuit incolis: nam Provinciae Mexicanae comitiis Mexici convocatis, Matritum, Romamque Villavicencium immisere Socii, qui in utraque aula communia negotia procuraret. Datus illi comes individuus pro immenso itinere Joachimus Insaustius, optimus ille Cantaber, Mexicanorum studiosissimus, qui postquam apud nos vel a pueritia fuerat educatus; postquam doctrina, et virtutibus (prudencia maxime) in orbe illo innotuerat; ab eo tandem pulsus, aegritudine animi contracto morbo, Mexicum suspirans in exilio ad Corsos occubuit. Erat Joachimus morum puritate singularis, fide sincerus, charitate in Socios mirabilis, animi demissione conspicuus, atque in gubernando tantis insignis dotibus, ut vir quidam fide, ac sapientia inter primos, haec ad me testatus olim sit: *Cum casu diversarer in Collegio, quod regebat Insaustius, visum mihi profecto fuit in ea tempora devenisse, cum Ignatius Lojola Societatem moderabatur.* Liceat hoc amoris, et venerationis debitum signum tanti hominis memoriae consecrasse. Hoc igitur comite proficiscens Mexico Joannes, longissimum iter aggressus est, primum ad Hispanam Regiam,

giam, inde ad Christiani orbis Caput, urbem juxta pulcherrimam, ac sacris monumentis percellentem. Ubique liberaliter, et cum honore acceptus est, pro tanti viri merito, quod in fortuita etiam salutatione latere non poterat; sed ad Hispalenses praesertim, vix allatus fama est adventus Villavicencii, cujus utique noverant proximam necessitudinem cum primariis urbis familiis; tota convenit nobilitas ipsum salutatura. In expediendis ad utramque aulam negotiis, mira fuit tum celeritate, tum efficacia; humanissimam adhibens urbanitatem ad omnes, quibuscum agere debebat ex munere. Destinatum immensum iter executus est curiositate vere digna sapiente: in unaquaque civitate quaerebat occasionem pervestigandi sagaciter et incolarum ingenia, et religiosos ritus, et rei publicae gerendae rationem: quae quidem omnia tam perfecta cognitione calluit, ut vir maxime eruditus me coram asseveraverit: se de rebus italis adamussim comprobata vidisse oculis, quae pridem a Joanne Mexici narrante cognoverat. Nullum est Romae templum aliqua pietatis nota famosum, nullum quovis nomine aut sacrum, aut profanum monumentum, ubi et religiosos, et curiosos oculos peregrinus ille non tulerit. Huic tamen desiderio cuncta lustrandi, charitatem, et moderationem antetulit: quamvis enim Superior esset, ac posset longiuscule in quibusdam urbibus detineri, aut etiam ad proximas divertere; ubi praestantius aliquid noverat conspiciendum; nihilo tamen secius et fovere pietatem,

tem, et pascere oculos omittebat libenter, ne molestia Insaustum afficeret: qui sane ut amabat Mexicani coeli temperiem, reditum urgebat recta, et quamcelerrime.

In hanc patriam urbem cum tandem remeasset, atque exerciti muneris negotia perquam festine expediisset; Operarius in domo Professorum destinatus est, ad eosque relatus, qui Provinciae Praesidi erant a consiliis. Neque vero graves muneris hujusce occupationes, nec ante habitorum amplitudo, impedimento fuerunt, quominus et praedicando Dei verbo, et audiendis confessionibus adlaboraret ferventissimus. Atque eo magis enitebat demissa tanti viri pietas in operosis ministeriis, quo meriti fuerat clarioris in dignitatibus exercendis. Attamen et praesentes tunc labores, et ampliora sine dubio superventura illi munera, et ipsam hominis vitam arripere nobis venit repentina calamitas. Septimo enim Kalendas Julias, anno hujus saeculi supra sexagesimum septimo, decreto Regio exulare Mexicani Jesuitae omnes imperati sunt. Joannes, cui nihil antiquius obedientiae laude, sanctionem Regiam veneratus est; quin vel minimum a consueta vultus tranquillitate deflecteret. Haec hominis perpetua serenitas, comparata diuturnis meritis auctoritas, et communis ipsi praestita sociorum benevolentia, juvere non parum ad exhilarandos afflictorum animos. Assidua per eos dies inducebat colloquia de Italiae cultura, et pulcritudine, ad quam contendere dicebamus; de gentium indole, ac

moribus; de sacris pluribus, ac profanis, quae lubenter per eas regiones monumenta conspexerat. Quorum sermonum eam profecto arbitror causam, ut Italiae venustate allekti, patientius tolerarem a Mexicanis finibus amoveri. Tres amplius menses inter ejusmodi comitatis officia demoratus fuerat ad Veracrucenses, navigiorum opportunitatem expectans; cum, inopinata urgente febris, de mortis proximo adventu, quem jam pridem cogitatione volverat, monetur a Medico. Utique post rite suscepta postrema Ecclesiae remedia, paucos intra dies anima illa suavissima excessit e corpore, octavo Kalendas Novembres; cujus in vinculis duraverat ad octo ferme annos ultra quinquagesimum. Tanti hominis exuviae jacent ad illius portus Paroeciales Aedes. Ea pauca de virtutibus ejus memoravimus, quae nemo erat ullus, quin videret; brevi tamen dicemus: hominem illum fuisse in rebus omnibus perfectum, religiosis legibus obsequentem, civem utilissimum, Magistrum sapientem, Superiorem prudentem, Operarium indefessum, in familiaritate fidelem, et suavem, in consuetudine amabilem, in decernendo cautum, in agendo efficacissimum, perpetua aequalitate mirabilem, ab semet contemptum, et nihili habitum; ab omni hominum ordine plausibus exceptum; qui transegit vitam, Deo quaerens gloriam, hominibus aemolumentum, sibi laborem. Et hancce credimus verissimam imaginem Joannis Villavicencii, cujus memoria Mexicani aeternum erit in delitiis.